

## FOKUS: NORGE, NORDOMRÅDENE OG UTENRIKSPOLITIKK

## Hav, fisk og ressursforvaltning i nordområdene

Alf Håkon Hoel

*UiT Norges arktiske universitet, Norge*

## Sammendrag

Mesteparten av norske havområder ligger nord for polarsirkelen og er åsted for noen av verdens rikeste fiskerier. De største fiskebestandene er delt med andre land, og internasjonalt samarbeid om ressursforvaltningen er derfor en viktig dimensjon ved nordområdepolitikken. Slikt samarbeid er basert på globale normer om hvordan levende marine ressurser skal forvaltes og deles og foregår på en rekke arenaer både bilateralt og regionalt. Samtidig er det også utfordringer knyttet til blant annet fordeling av ressurser i Norskehavet og klimaendringer som medfører at fiskebestandenes utbredelse er omskiftelig. Et føre-var tiltak i forhold til det siste er etableringen av en avtale om å forhindre uregulert fiske i Polhavet.

**Nøkkelord:** hav · nordområdene · fiskeriforvaltning · internasjonalt samarbeid · havrett

Med mer enn fem ganger kongerikets landareal, strekker norske havområder seg fra 55-graden i Nordsjøen til 85-graden i Polhavet nord for Svalbard, en distanse på 3000 kilometer. Mesteparten av disse havområdene – over 80 prosent – ligger nord for polarsirkelen. Fra naturens side er disse havområdene til dels svært produktive med store kommersielle fiskerier. Dype fjorder og en skjermet kyst legger også forholdene til rette for akvakultur. Dette er de naturgitte utgangspunktene for at Norge

\*Kontaktinformasjon: Alf Håkon Hoel, e-post: [alf.hakon.hoel@uit.no](mailto:alf.hakon.hoel@uit.no)

©2020 Alf Håkon Hoel. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Hoel, A. H. (2020). *Hav, fisk og ressursforvaltning i nordområdene. Internasjonal Politikk*, 78(4), 500–510. <http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v78.2436>

er verdens tiende største fiskerinasjon, verdens største produsent av atlantisk laks og verdens andre største eksportør av sjømat.<sup>1</sup>

Fisk er derfor en viktig dimensjon ved vår utenrikspolitikk og har alltid vært det (Kolle, 2014). Havrettsutviklingen i 1970-årene medførte utvidet kyststatsjurisdiksjon og etablering av 200 nautiske miles soner og nye naboforhold i havet (Tamnes, 1997). Mens vi har tre naboland på landjorden, har vi syv i havet og derfor mye utenrikspolitikk der.<sup>2</sup> De fleste store fiskebestandene norsk fiskerinæring lever av, er delt med nabolandene, noe som krever samarbeid om forvaltningen av ressursene. Mange av disse bestandene er i Barentshavet og Norskehavet, og internasjonalt samarbeid om fiskeriforvaltning er derfor en viktig dimensjon ved utenrikspolitikken i nord. Dette gjelder på det sirkumpolare nivået gjennom utviklingen av et regime for å forhindre uregulert fiske i Polhavet, regionalt når det gjelder forvaltning av pelagiske bestander i Norskehavet, og bilateralt blant annet i forholdet til Russland, som vi har vårt økonomisk viktigste og mest omfattende fiskerisamarbeid med.

Her ser vi nærmere på fiskeriforvaltningens rolle i utenrikspolitikken, spesielt i nord. Norske fiskeriforhandlere gjennomfører årlig et tyvetalls forhandlinger og konsultasjoner med andre land, hvorav de med Russland, Grønland, Island, Færøyene og EU er de viktigste. Den samlede verdien av disse avtalene var rundt 55 milliarder kroner i 2019, hvorav rundt en tredel tilfalt Norge.<sup>3</sup>

I fortsettelsen skal vi først se på det globale rammeverket for internasjonalt fiskerisamarbeid. Deretter beskrives de sentrale arenaene og problemstillingene i fiskeriforvaltningen i nord, før vi avslutter med noen utfordringer vi står overfor.

## **Det globale rammeverket**

De siste tiårene har det globale rammeverket for forvaltningen av levende marine ressurser gjennomgått en revolusjon (Hoel & VanderZwaag, 2014). Havrettsutviklingen i 1970-årene og havrettskonvensjonen av 1982 ga kyststatene suverene rettigheter over de levende marine ressursene innenfor 200 nautiske miles økonomiske soner (370 km). Dette medførte også forpliktelser til bærekraftig forvaltning av ressursene, utnyttelse av dem og internasjonalt samarbeid der ressursene er delt mellom flere land.

I 1990-årene ble føre var-tilnærmingen og sterkere forpliktelser til internasjonalt samarbeid fastslått gjennom FN-avtalen om fiske på det åpne hav fra 1995.<sup>4</sup> Denne har gitt støtet til en vitalisering av regionalt fiskerisamarbeid, og i dag er det et tyvetalls regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner (RFMO) i verden (Løbach, Petersson, Haberkon & Mannini, 2020). Norge deltar i syv slike RFMOer.

---

<sup>1</sup> Det eksporteres 35 millioner måltider sjømat fra Norge hver dag.

<sup>2</sup> Russland, Grønland/Danmark, Island, Færøyene, Storbritannia, Danmark og Sverige.

<sup>3</sup> Meld. St. 13 (2019–2020): <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-13-20192020/id2693108/?ch=2>

<sup>4</sup> [https://www.un.org/Depts/los/convention\\_agreements/texts/fish\\_stocks\\_agreement/CONF164\\_37.htm](https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/fish_stocks_agreement/CONF164_37.htm)

På 2000-tallet har vi fått en rekke nye, normgivende internasjonale avtaler for fiskeriforvaltningen med føringer for blant annet fiske i dyphavet, ulovlig fiske,<sup>5</sup> redskapsbruk, hensyntaken til økosystemene, småskalafiske, flaggstatsansvar med mer (Rice, 2014). Verdens matvareorganisasjon, FAO, har vært den sentrale arenaen for utvikling av disse normene. I tillegg til dette forhandler også FN sin Generalforsamling årlige resolusjoner om hvor verdenssamfunnet ser at utviklingen innen fiskeriforvaltning bør gå. I 2015 vedtok FN også 17 bærekraftsmål, der mål nummer 14 om livet i havet har flere delmål som berører fiskeriforvaltning.<sup>6</sup>

I sum har det vært en omfattende utvikling i det globale rammeverket for hvem som har råderett over fiskeressursene og dermed rett til å drive forvaltning, hvordan internasjonalt samarbeid om dette skal organiseres og hva slags prinsipper forvaltningen skal drives etter. Et utviklingstrekk er at miljøhensyn og bevaring av ikke bare fiskeressursene, men også økosystemene de er en del av og naturmangfoldet, er stadig mer sentralt (Hoel & VanderZwaag, 2014). Dette er også nedfelt i den norske havressursloven fra 2008.

Mens det således finnes gode internasjonale kjøreregler for fiskeriforvaltningen, skorter det på gjennomføringen av disse. Om lag en tredel av fiskebestandene i verden er overbeskattet (Food and Agriculture Organization (FAO), 2018), og trenden over tid er negativ. Dette henger i stor grad sammen med manglende forvaltning. Der man har et vitenskapelig kunnskapsgrunnlag, reguleringer av uttaket av ressurser og håndheving av reguleringene – kort sagt et forvaltningsregime – fungerer fiskeriforvaltningen i det store og hele (Hilborn et al., 2020). Der man ikke har det, er presset på ressursene sannsynligvis for stort.<sup>7</sup>

## **Norge og internasjonalt fiskerisamarbeid**

Norge innførte en 200-mils økonomisk sone utenfor fastlandet i 1977 (Økonomiske soneloven, 1976), en Fiskevernsonen rundt Svalbard i 1978 og en fiskerisonen rundt Jan Mayen i 1980. Til sammen utgjør disse tre områdene vel to millioner kvadratkilometer. Sekvenseringen og formatene her må ses i lys av forholdene i samtiden. Havretten gjennomgikk en revolusjon i 1970-årene, og etableringen av slike soner var ikke sikker folkerett på det tidspunktet. I nord var det på den tiden også en betent sikkerhetspolitisk situasjon – den kalde krigen var på sitt kaldeste. Frem til opprettelsen av sonene hadde det vært et betydelig utenlandsk fiske helt opp til den norske fiskerigrensen, som da var på 12 nautiske mil. Da Norge etablerte disse sonene, medførte det at utenlandske fiskefartøy mistet tilgang til områder og ressurser og måtte finne nye jaktmarker eller sule opp.

---

<sup>5</sup> Omtalt som «illegal, unregulated and unreported fishing» (IUU).

<sup>6</sup> <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg14>

<sup>7</sup> Ofte mangler vi tilstrekkelige data til å få et fullstendig bilde av tilstanden hos ressursene.

Men samtidig var (og er) det også slik at de viktigste kommersielle fiskebestandene er delt med andre land. De store bestandene av torsk, hyse og lodde i Barentshavet er delt med Russland, og Norge og Sovjetunionen inngikk midt i 1970-årene avtaler om hvordan forvaltningen av disse fellesbestandene i Barentshavet skulle innrettes (Stokke & Hoel, 1991). Det ble opprettet en felles fiskerikommisjon som møtes årlig og fastsetter totalkvoter for hvor mye som kan fiskes på fellesbestandene.<sup>8</sup> Dette systemet er videreført i avgrensingsavtalen mellom Norge og Russland fra 2010 (Henriksen & Ulfstein, 2011). En andel av de årlige totalkvotene på fellesbestandene kan fiskes av tredjeland (EU, Island, Grønland, Færøyene). I dag regnes også uer og blåkveite som fellesbestander, og det samarbeides om en rekke andre reguleringstiltak, som redskapsbestemmelser og minstemål for fisk. Innenfor rammen av fiskerikommisjonen er det også et omfattende forskningssamarbeid og samarbeid om kontroll av fisket (Nærings- og fiskeridepartementet, 2019).

De bilaterale samarbeidsordningene med Grønland, Island og Færøyene er mindre omfattende, men like fullt av stor betydning for de fartøyene som deltar. De er også blant de viktigste avtalemessige relasjonene Norge har med disse landene. Dette er årlige avtaler om utveksling av fiskekvoter, der adgangen disse landene har til å fiske i norske farvann er balansert med tilsvarende norsk adgang i deres farvann. I tillegg er det årlige konsultasjoner om fiskerispørsmål med Canada og USA der Arktis er sentralt.

Fiskerisamarbeidet med EU er regulert gjennom en avtale fra 1980. Utgangspunktet her er samarbeid om forvaltning av en rekke felles fiskebestander i Nordsjøen. EU sin fiskeripolitikk innebærer at medlemslandene overlater myndigheten til å drive fiskeriforvaltning til fellesskapet. Norge forhandler således med EU-kommisjonen og ikke med medlemslandene. Siden EU-land har hatt et historisk fiske også i nord, er bytte av kvoter slik at EU-fartøy kan fiske i nord og norske fartøy i EU-havet også en del av disse forhandlingene. De senere årene har ikke EU kunnet komme opp med et balansekvantum i sør, og Norge har holdt tilbake deler av EU sin kvote i nord.

I tillegg til disse bilaterale ordningene er også regionalt fiskerisamarbeid viktig i våre nordområder og ellers. Vi har en rekke regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner (RFMOer) i Nord-Atlanteren. Den viktigste er den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen, NEAFC,<sup>9</sup> som regulerer fiske i områdene utenfor 200-milsgrensene i Norskehavet, Barentshavet og i den europeiske sektoren av Polhavet (Bjørndal, 2009). Det er en tilsvarende organisasjon i det nordvestlige Atlanterhavet (NAFO) samt egne regionale organisasjoner for forvaltning av sjøpattedyr (NAMMCO), vil laks (NASCO) og tunfisk (ICCAT).<sup>10</sup> Det er også etablert en sirkumpolar avtale om å forhindre uregulert fiske i Polhavet (se under).

---

<sup>8</sup> <https://www.jointfish.com>

<sup>9</sup> <https://www.neafc.org>

<sup>10</sup> ICCAT sitt område omfatter også det sørlige Atlanterhavet.

Ut over disse regionale organene er det også løpende forhandlinger mellom kyststatene om forvaltning av de pelagiske bestandene av makrell, sild og kolmule i Norskehavet. Dette har vært og er kontroversielle spørsmål, der endringer i bestandstørrelser og -utbredelser har resultert i vekslende konstellasjoner av kyststater i avtaler om forvaltningen av disse bestandene fra 1990-årene og frem til i dag. Per i dag er Norge, EU og Færøyene enige om forvaltningen av makrell, mens Island og Grønland står på utsiden og setter egne kvoter.

Ut over dette foregår norsk innsats i internasjonale fiskeriforhandlinger og -politikk også i regionale organisasjoner i Sørøst-Atlanteren (SEAFO), i Antarktis (CCAMLR) og globalt når det gjelder hvalfangst (IWC). Vi deltar også i fiskeriprosesser i FN sin generalforsamling, i Verdens matvareorganisasjon (FAO) og i internasjonale miljøprosesser der fiskerier berøres. Pågående forhandlinger om en ny gjennomføringsavtale under havrettskonvensjonen om bevaring av biologisk mangfold utenfor nasjonal jurisdiksjon viktig nå (Balton, 2019).

Oppsummert er det et omfattende apparat i kontinuerlig virksomhet for å ivareta norske interesser på fiskeriområdet overfor andre land. Det er et tyvetalls forhandlinger og konsultasjoner årlig, som dels handler om kroner og øre til norsk fiskerinæring, dels om utvikling av prinsipper og normer for forvaltning og bevaring av ressursene. Dette utgjør en utenrikspolitisk plattform ut over det rent fiskeritekniske, da fiskerispørsmålene ofte er av de viktigste i de bilaterale relasjonene.

Mye av dette går under radaren til det utenrikspolitiske kommentariatet i Norge, men er ikke desto mindre viktig for norske interesser i både økonomisk og havrettslig forstand, ikke minst i nord. Den samlede fangstverdien av avtalene for 2019 er beregnet til 55 milliarder kroner, og Norge har rundt en tredel av dette – 18,3 milliarder kroner.<sup>11</sup> Helt bortgjemt er dette temaet ikke. Siden 1995 har det vært avgitt årlige stortingsmeldinger om årets fiskeritavtaler og gjennomføringen av forrige års avtaler, senest Meld. St. 13 (2019–2020) (Nærings- og fiskeridepartementet, 2020).

## **Polhavet**

Polhavet er dekket av 15 millioner kvadratkilometer is vinterstid og nå rundt 5 millioner kvadratkilometer på sensommeren. Sommerisen minker raskt, og det er ventet at ved midten av århundret vil den være så godt som borte (Overland & Wang, 2013), og et område på 2,8 millioner kvadratkilometer utenfor nasjonal jurisdiksjon sentralt i Polhavet vil etter hvert bli mer tilgjengelig. Dette scenarioet foranlediget et amerikansk initiativ for internasjonalt samarbeid for å forhindre et mulig fremtidig fiske her.

---

<sup>11</sup> Ifølge Meld. St. 13 (2019–2020), s. 8 (Nærings- og fiskeridepartementet, 2020, s. 8). Tallene refererer til førstehåndsverdi og tar ikke med verdien av videreforedling.

Et første møte mellom de fem kyststatene i Polhavet (Norge, Russland, USA, Canada og Grønland/Danmark) om saken ble holdt i Oslo i 2010. Dette ga støtet til flere møter mellom både kyststatene og forskningsinstitutter i disse landene, der hovedkonklusjonen fra forskningen var at et fremtidig fiske i det sentrale Polhavet var lite sannsynlig i nær fremtid. De fem kyststatene inngikk i 2015 en avtale om å avstå fra å fiske i området utenfor nasjonal jurisdiksjon og å samarbeide videre om forskning. I tillegg ville man innlede drøftelser med potensielle fjernfiskestater om at også disse skulle avstå fra fremtidig fiske (Wegge, 2015).

Slike drøftelser startet samme år, og i 2018 ble det undertegnet en avtale om å avstå fra uregulert fiske i det internasjonale området i Polhavet. I tillegg til de fem kyststatene omfatter avtalen også Japan, Kina, Sør-Korea, Island og EU. Partene avstår fra fiske i 16 år fra avtalen trer i kraft og deretter i femårsintervaller inntil noen sier noe annet (Balton, 2019). Forsknings samarbeidet videreføres også, og det er laget en prosedyre for hvordan man skal gå frem dersom forskerne en gang i fremtiden skulle finne ut at det er kommersielle forekomster av fisk som kan høstes bærekraftig. Den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC) har mandat over den europeiske sektoren i det internasjonale havområdet her. En rekke av NEAFC sine reguleringer gjelder allerede i dette området.

Avtalen er ikke en fiskeritavtale i vanlig forstand, men snarere et føre var-tiltak for å komme en mulig fremtidig økonomisk aktivitet i forkjøpet. Avtalen, som per august 2020 enda ikke har trådt i kraft, er politisk viktig ved at den demonstrerer handlekraft når det gjelder å ta tak i problemer før de oppstår. Et poeng er også at ikke-arktiske stater her er parter i en regional avtale om Polhavet. Havretten gir alle stater rett til fiske på det åpne hav utenfor 200-milssonene, og slik sett var det viktig å få mulige fjernfiskeaktører om bord.

## **Det vitenskapelige grunnlaget**

Havrettskonvensjonen krever at forvaltningen av levende marine ressurser baseres på den beste tilgjengelige vitenskapelige kunnskap. I Nord-Atlanteren er man spesielt stilt i så måte, ved at Det internasjonale rådet for havforskning (ICES) spiller en sentral rolle innen vitenskapelig rådgivning til kyststatene og de regionale organisasjonene i Nordøst-Atlanteren (Ballesteros et al., 2018).

De fleste av de bilaterale og regionale samarbeidsordningene Norge deltar i, baserer seg på den vitenskapelige rådgivningen fra ICES når fiskekvoter og andre reguleringer fastsettes. Forskere fra ulike land samarbeider om innsamling av data om tilstanden i fiskebestandene og forholdene i havet og analyserer så i fellesskap dette innenfor rammen av ICES. På dette grunnlaget utvikler ICES så vitenskapelige råd om reguleringer av fisket til medlemslandene og regionale organisasjoner. Denne uavhengige vitenskapelige internasjonale prosessen gir et bedre grunnlag for omforente beslutninger mellom statene, enn dersom man ikke hadde hatt et slikt felles vitenskapelig grunnlag for beslutningene.

## Resultater og kontroverser

De fleste av de store fiskebestandene som er omtalt her, er i god forfatning – de er bærekraftig forvaltet og høstet. Den grunnleggende forklaringen på dette er at man av erfaring har lært at ressursene og fiskeriaktivitetene må forvaltes (Gullestad, Blom, Bakke & Bogstad, 2015), og at man gjennomfører de globale normene for bærekraftig fiskeriforvaltning i praktisk politikk. I løpet av 1970- og 80-årene var man i Norge gjennom flere tilnærmede bestandskollapser av både sild og torsk – sildefisket måtte stanses i mange år, og torskefisket rundt 1990 var bare en firedel av dagens nivå. Siden har man både nasjonalt og i internasjonalt samarbeid i økende grad tatt hensyn til vitenskapelig rådgivning om hva som er bærekraftige uttak, innført mer omfattende reguleringer og styrket kontrollen med at reguleringene etterlevs.

I Den norsk-russiske fiskerikommisjonen har man siden tidlig 2000-tall lagt til grunn en føre var-tilnærming til kvotefastsettelsen (Hønneland, 2014). Basert på vitenskapelig rådgivning fra ICES gir omforente handlingsregler anvisninger for nivået for påfølgende års fiskekvoter. Man har også skjerpet håndhevingen av regelverket, og et omfattende ulovlig fiske tidlig på 2000-tallet var så godt som eliminert noen år senere. I Norskehavet har man ikke i samme grad klart å få til varige enigheter om forvaltningen av de pelagiske bestandene der. Dette har dels å gjøre med at antallet aktører er større, dels at verdiene som står på spill er store, og at fristelsen til å være gratispassasjer på andres forvaltningsbestrebelse er stor, og dels at bestandene ser ut til å tåle et vedvarende overfiske – det er ingen krise.

Fiskevernsonen ved Svalbard ble i sin tid opprettet for å beskytte fiskeressursene. Innføringen av 200-milssonen utenfor fastlandet medførte at land som tradisjonelt hadde fisket der, måtte trappe ned fisket. Mange satte da kursen nordover og fortsatte fisket på de samme bestandene utenfor den norske 200-milsgrensen. At man valgte å etablere en fiskevernsoner og ikke utvide den økonomiske sonen til også å omfatte Svalbard, hadde å gjøre med den ansente sikkerhetspolitiske situasjonen da, samt at konseptet med 200-milssoner ikke var etablert folkerett på den tiden (Tamnes, 1997).<sup>12</sup> I dag er 200-milssoner etablert folkerett, og norske fiskerireguleringer gjelder i Fiskevernsonen på samme måte som ellers i norske havområder.

Svalbardtraktaten gir Norge full og uinnskrenket suverenitet over landområdene og territorialfarvannet, på vilkår som er fastsatt i traktaten, blant annet når det gjelder likebehandling av næringsutøvere fra traktatpartene. Når det gjelder fiskeriene, hevder flere land at traktatens bestemmelser om likebehandling gjelder også utenfor territorialfarvannet (Pedersen, 2009). Som kyststat anser Norge, i tråd med den moderne havretten, at det er norske myndigheter alene som har myndighet til å regulere og håndheve fiske i norske havområder.

---

<sup>12</sup> Havrettskonvensjonen trådte i kraft først i 1994. Norge sluttet seg til i 1996.

Blant annet overfor EU har det vært kontroverser vedrørende fiskevernsonen, ofte knyttet til interne spenninger i fiskeripolitikken i EU som får utløp overfor tredjeland. En utfordring overfor EU de senere årene har vært fangst av snøkrabbe (Østhagen & Raspotnik, 2019). Fartøy fra EU-land startet fiske etter snøkrabbe i Barentshavet rundt 2014. Et fiske krever imidlertid samtykke fra kyststaten, som ikke var gitt, og fartøy fra disse landene ble etter hvert oppbrakt, tatt i arrest og dømt for ulovlig fiske. Rettsaker har gått til høyesterett der norsk påtalemyndighet har vunnet frem (Henriksen, 2019). Snøkrabbefisket har ikke utviklet seg til å bli det eventyret mange så for seg for en del år tilbake. Totalkvoten ligger nå på rundt 4000 tonn og gir grunnlag for deltakelse fra noen få fartøy. Også overfor Russland har det vært uoverensstemmelser rundt Fiskevernsonen, knyttet til blant annet håndheving av fiskerireguleringene.

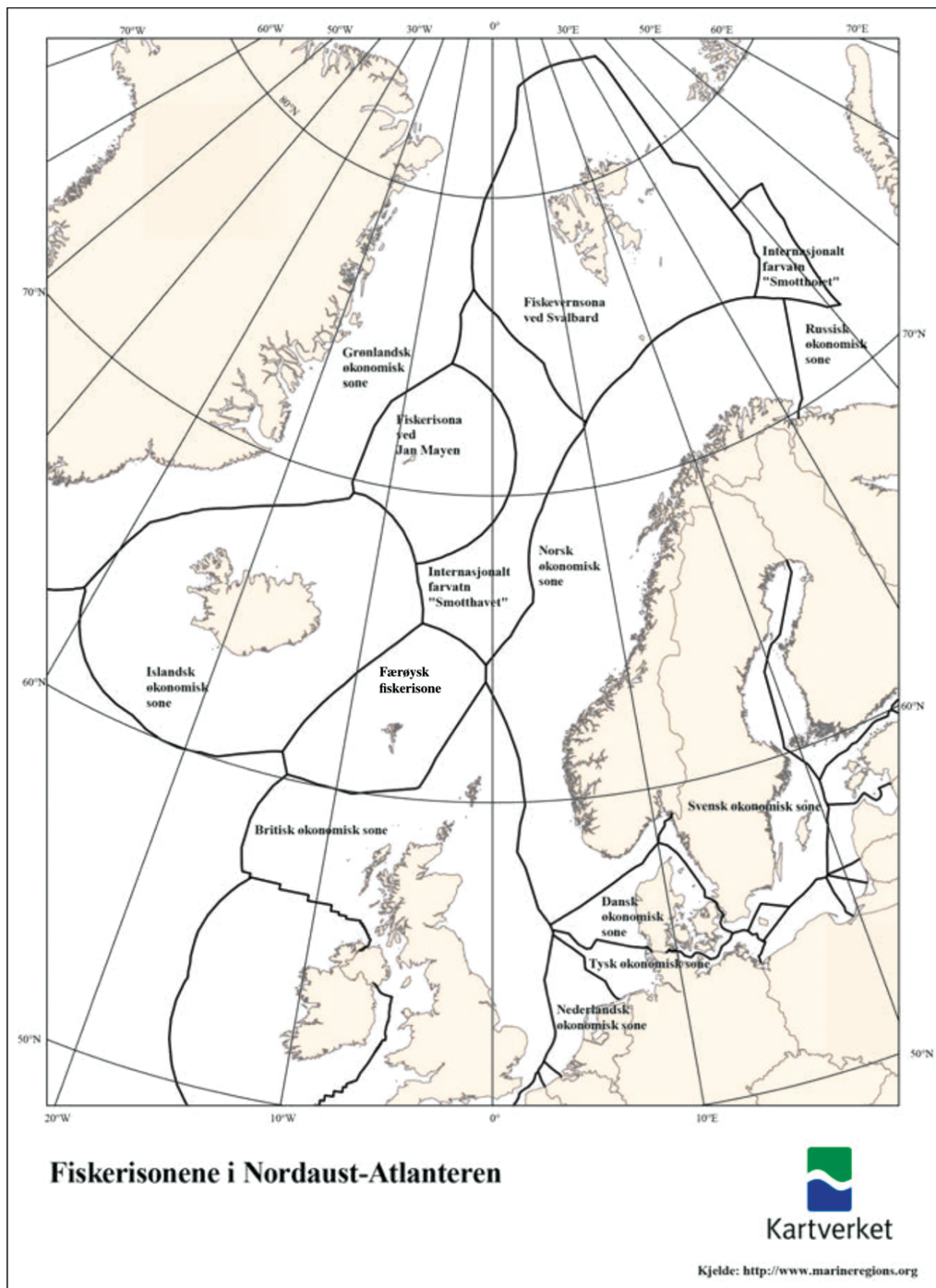
Nok en utfordring er knyttet til uenigheter rundt fordeling av ressurser. Havretten har regler for dette, men disse er ikke presise nok til å gi tilstrekkelige anvisninger på løsninger i konkrete forhandlingssituasjoner (Henriksen & Hoel, 2011). Særlig i Norskehavet og i kontroversene rundt de pelagiske bestandene er uenighet om fordeling en årsak til at man ikke når frem til enighet om langsiktige avtaler som involverer alle aktører. En viktig grunn til stabiliteten i det norsk-russiske samarbeidet lenger nord er at man i utgangspunktet er enige om fordelingen av bestandene, slik at de årlige forhandlingene dreier seg om kvotefastsettelse og ikke om fordeling av ressurser, slik tilfellet er i Norskehavet. En joker i denne sammenhengen er Brexit, da Storbritannia vil bli en selvstendig aktør og fordelingsspørsmålene i Norskehavet enda mer kompliserte.

## **Utfordringer fremover for fiskeriforvaltningen i nord**

Bare innenfor rammen av det norsk-russiske samarbeidet om forvaltningen av fiskeriene i Barentshavet er den årlige førstehåndsverdien av landede fangster i størrelsesorden 20 milliarder kroner. Siden de fleste store fiskebestandene er i nord og delt med andre land, er fiskeriene et sentralt utenrikspolitisk anliggende i nord. Noen av våre viktigste konfliktområder og noen av våre viktigste samarbeidsområder i nord har med fiskeriforvaltning å gjøre.

En stor utfordring i årene fremover vil være klimaendringene sin påvirkning av de marine økosystemene og dermed fiskeriene, både globalt (Hollowed et al., 2019) og i nordområdene (Frainer et al., 2017). Klimaendringene medfører at en rekke fiskebestander endrer utbredelse (Fossheim et al., 2015). Havområdene i nord vil etter hvert også bli gjenstand for økende havforsuring (Mathis et al., 2015), med uante konsekvenser for fiskeriene. Mens oppvarmingen til nå har ført til økende biologisk produksjon – biomassen i Barentshavet er nå dobbelt så stor som for tyve år siden – og stadig større isfrie områder, er det ikke gitt at økende oppvarming vil medføre fortsatt økning i den biologiske produksjonen (Wassmann, Duarte, Agustí & Sejr, 2011). Alt dette medfører en rekke utfordringer for fiskeriforvaltningen som også har utenrikspolitiske dimensjoner.





Fra Meld. St. 13 (2019–2020) (Nærings- og fiskeridepartementet, 2020, s. 15).

En annen utfordring er konkurrerende bruk av havet. Mye av den norske nordområdeuforien har vært knyttet til ideen om ekspansjon av petroleumsvirksomhet nordover i Barentshavet. Erfaringsmessig er sameksistens mellom fiskerier og petroleumsvirksomhet komplisert og noe av drivkraften bak forvaltningsplanene for havområdene (Olsen, Holen, Hoel, Buhl-Mortensen & Røttingen, 2016). Den økende forståelsen av klimaendringer og nødvendigheten av å legge om til CO<sup>2</sup>-frie energiformer gjør at man i dag kan sette spørsmålsteget ved videre ekspansjon av petroleumsnæringen mot nord. Dette er i seg selv interessant med tanke på fiskeriene, da fremtidige avveininger mellom ulike næringers bruk av havet i nord kanskje ikke er så presserende som vi til nå har trodd at de er.

## Om forfatteren

**Alf Håkon Hoel** er statsviter og professor i havrett og -politikk ved UiT – Norges arktiske universitet. Hans forskningsinteresser dreier seg om internasjonale hav- og fiskerispørsmål.

## Referanser

- Balton, D. (2019). What will the BBNJ agreement mean for the Arctic fisheries agreement? *Marine Policy*, 103745. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2019.103745>
- Ballesteros, M., Chapela, R., Ramírez-Monsalve, P., Raakjaer, J., Hegland, T. J., Nielsen, K. N., ... Degnbol, P. (2018). Do not shoot the messenger: ICES advice for an ecosystem approach to fisheries management in the European Union. *ICES Journal of Marine Science*, 75(2), 519–530. <https://doi.org/10.1093/icesjms/fsx181>
- Bjørndal, T. (2009). Overview, roles, and performance of the North East Atlantic fisheries commission (NEAFC). *Marine Policy*, 33(4), 685–697. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2009.01.007>
- Food and Agriculture Organization (FAO). (2018). *State of World Fisheries and Aquaculture*. Roma: FAO. Hentet 7. juni 2020 fra <http://www.fao.org/documents/card/en/c/ca9229en>
- Fossheim, M., Primicerio, R., Johannesen, E., Ingvaldsen, R. B., Aschan, M. M. & Dolgov, A. V. (2015). Recent warming leads to a rapid borealization of fish communities in the Arctic, *Nature Climate Change*, (5), 673–677. <https://www.nature.com/articles/nclimate2647>
- Frainer, A., Primicerio, R., Kortsch, S., Aune, M., Dolgov, A. V., Fossheim, M. & Aschan, M. (2017). Climate-driven changes in functional biogeography of Arctic marine fish communities. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 114(46), 12202–12207. <https://doi.org/10.1073/pnas.1706080114>
- Gullestad, P., Blom, G., Bakke, G. & Bogstad, B. (2015). The «discard ban package»: Experiences in efforts to improve the exploitation patterns in Norwegian fisheries, *Marine Policy*, 54, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2014.09.025>
- Havressurslova. (2008). Lov om forvaltning av viltlevande marine ressurser (LOV-2008-06-06-37). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-06-37>
- Henriksen, T. (2019). The senator case – a new turn in Norway's dealings with foreign vessels operating in the waters off Svalbard. *The NCLOS Blog*. Hentet 7 juni 2020 fra <https://site.uit.no/nclos/2019/02/28/the-senator-case-a-new-turn-in-norways-dealings-with-foreign-vessels-operating-in-the-waters-off-svalbard/>
- Henriksen, T. & Hoel, A. H. (2011). Determining allocation: From paper to practice in the distribution of fishing rights between countries. *Ocean Development and International Law*, 42, 66–93.
- Henriksen, T. & Ulfstein, G. (2011). Maritime delimitation in the Arctic: The Barents Sea Treaty. *Ocean Development and International Law*, 42(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/00908320.2011.542389>
- Hilborn, R., Amoroso, R. O., Anderson, C. M., Baum, J. K., Branch, T. A., Costello, C., ... Yimin, Y. (2020). Effective fisheries management instrumental in improving fish stock status. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(4), 2218–2224. <https://doi.org/10.1073/pnas.1909726116>
- Hoel, A. H. & VanderZwaag, D. (2014). Global legal dimensions of fisheries and conservation governance: Navigating the currents of rights and responsibilities. I S. Garcia, A. Charles & J. Rice (Red.), *Governance in fisheries and marine biodiversity conservation*. (s. 96–109). Chichester, England: Wiley-Blackwell.

- Hollowed, A. B., Barange, M., Garçon, V., Ito, S., Link, J. S., Aricò, S., ... Wawrzynski, W. (2019). Introduction. Recent advances in understanding the effects of climate change on the world's oceans. *ICES Journal of Marine Science*, 76(5), 1215–1220. <https://doi.org/10.1093/icesjms/fsz084>
- Hønneland, G. (2014). Norway and Russia: Bargaining precautionary fisheries management in the Barents Sea. *Arctic Review of Law and Politics*, 5(1), 76–100.
- Kolle, N. (Red.) (2014). *Norsk fiskerihistorie*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Løbach, T., Petersson, M., Haberkon, E. & Mannini, P. (2020). Regional fisheries management organizations and advisory bodies. *FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper*, (651). Roma: FAO.
- Mathis, J. T., Cooley, S. R., Lucey, N., Colt, S., Ekstrom, J., Hurst, T., ... Feely, R. A. (2015). Ocean acidification risk assessment for Alaska's fishery sector. *Progress in Oceanography*, 136, 71–91. <https://doi.org/10.1016/j.pocean.2014.07.001>
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2020). Noregs fiskeriavtaler for 2020 og fisket etter avtalene i 2018 og 2019 (Meld. St. 13 (2019–2020)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Olsen, E., Holen, S., Hoel, A. H., Buhl-Mortensen, L. & Røttingen, I. (2016). How integrated ocean governance in the Barents Sea was created by a drive for increased oil production. *Marine Policy*, 71, 293–300.
- Overland, J. E. & Wang, M. (2013). When will the summer Arctic be nearly sea ice free? *Geophysical Research Letters*, 40(10), 2097–2101. <https://doi.org/10.1002/grl.50316>
- Pedersen, T. (2009). Norway's rule on Svalbard: Tightening the grip on the Arctic islands. *Polar Record*, 45(02), 147–152.
- Rice, J. (2014). Evolution of international commitments for fisheries sustainability. *ICES Journal of Marine Science*, 71(2), 157–165. <https://doi.org/10.1093/icesjms/fst078>
- Stokke, O. S. & Hoel, A. H. (1991). Splitting the gains: Political economy of the Barents Sea fisheries. *Cooperation and Conflict*, 26(2) 49–65.
- Tamnes, R. (1997). *Oljealder 1965–1995. Norsk utenrikspolitisk historie (bd. 6)*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wassmann, P., Duarte, C. M., Agustí, S. & Sejr, M. K. (2011). Footprints of climate change in the Arctic marine ecosystem. *Global Change Biology*, 17(2), 1235–1249. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2486.2010.02311.x>
- Wegge, N. (2015). The emerging politics of the Arctic Ocean. Future management of the living marine resources. *Marine Policy*, 51, 331–338. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2014.09.015>
- Økonomiske soneloven. (1976). Lov om Norges økonomiske sone (LOV-1976-12-17-91). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1976-12-17-91>
- Østhagen, A. & Rasputnik, A. (2019). Why is the European Union challenging Norway over snow crab? Svalbard, special interests, and Arctic governance. *Ocean Development & International Law*, 50(2–3), 190–208. <https://doi.org/10.1080/00908320.2019.1582606>

### Abstract in English

#### Oceans, Fish and Resource Management in the Northern Areas

Most of Norway's oceans are situated to the north of the Arctic Circle and some of the world's richest fishing grounds are there. The largest fish stocks are shared with other countries, and international cooperation on the management of the resources is therefore an important aspect of Norway's northern policy. Such cooperation is based on the international norms for how living marine resources are to be managed and shared, and it takes place in a number of bilateral and regional fora. There are challenges related to the allocation of pelagic resources in the Norwegian Sea and climate change driving change in the geographical distribution of fish stocks in the ocean. A recent precautionary measure in relation to climate change and its effects on marine ecosystems is the establishment of an international agreement to prevent unregulated fishing in international waters in the central Arctic Ocean.

**Keywords:** oceans · northern areas · Arctic · fisheries management · international cooperation · law of the sea